

Một số quan điểm xây dựng và phát triển thành phố Hồ Chí Minh văn minh, hiện đại

TS. Nguyễn Khánh Mậu^{III}

Thành phố Hồ chí Minh- Thành phố nơi miền đất Phương Nam có nhiều lợi thế và tiềm năng. Thành phố đi trước và quyết tâm về đích trước trong sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá (CNH, HĐH) đất nước.

Trong những năm qua, thành phố đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng trong phát triển kinh tế, giữ vững ổn định chính trị, phát huy những nét đẹp văn hoá, tích cực giao lưu, phát triển, hội nhập.. Thành phố đã có nhiều đóng góp cho quá trình đổi mới của đất nước, đóng vai trò quan trọng trong quá trình phát triển vùng kinh tế trọng điểm phía Nam.

Trước đòi hỏi của quá trình phát triển, để xứng đáng với thành phố anh hùng và phát triển bền vững, hiệu quả trong thời gian tới, nhiều vấn đề được đặt ra, trong đó những luận cứ, tư duy triết học trong quá trình phát triển để từ đó có những tiêu chí phù hợp cho sự phát triển của một thành phố văn minh, hiện đại là vấn đề đáng được quan tâm nghiên cứu.

Có thể nói tiêu chí xây dựng và phát triển một thành phố văn minh, hiện đại được bàn đến nhiều vấn đề, nhiều nội dung, nhiều giai đoạn. Bài viết này xin được bàn về một số quan điểm cần thống nhất khi xây dựng và phát triển thành phố Hồ chí Minh văn minh hiện đại trong giai đoạn CNH, HĐH đất nước vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng dân chủ, văn minh.

1-Mục tiêu lớn nhất, bao trùm nhất là xây dựng, phát triển thành phố Hồ chí Minh giàu mạnh, phát triển hiện đại, đảm bảo đời sống vật chất và tinh thần phong phú cho nhân dân lao động.

Thành phố Hồ chí Minh đã có quá trình phát triển hơn 300 năm trên miền đất mới, tự nhiên bao la, đất đai màu mỡ. Người dân từ chiến đến làm ăn, sinh cơ lập nghiệp, sáng tạo và phát triển trên miền đất mưa thuận gió hòa.

Với truyền thống đi trước về sau trong kháng chiến, sau khi giải phóng Miền nam, thống nhất tổ quốc, thành phố đã có bước phát triển vượt bậc, tốc độ tăng trưởng kinh tế cao, đời sống nhân dân được cải thiện, thực hiện tốt ý nguyện của Bác Hồ là giành độc lập tự do cho tổ quốc, và đưa lại cơm no áo ấm cho nhân dân, xây dựng thành phố đáng hoàng hơn, to đẹp hơn. Xây dựng và phát triển thành phố văn minh hiện đại là để phục vụ lợi ích cho nhân dân và cuộc sống yên lành cho nhân dân. Phần đầu đạt được mục tiêu này là một quá trình gian khổ, lâu dài, phải đặt dưới sự lãnh đạo và quyết tâm của đảng bộ và chính quyền thành phố.

Giải quyết tốt lợi ích vật chất và tinh thần cho nhân dân lao động thì sẽ tạo ra động lực để phát triển, tạo sự đoàn kết và thống nhất cao độ, gắn được ý Đảng với lòng dân. Quan điểm này phải luôn được quán triệt trong quá trình phát triển để có kế hoạch cụ thể phần đầu trong từng giai đoạn và thể hiện ra các chỉ tiêu trên các lĩnh vực về ăn, mặc, ở, đi lại, đời sống tinh thần, sinh hoạt văn hoá...

2- Xây dựng thành phố xanh, sạch, đẹp vì sự phát triển bền vững.

Từ triết lý Thiên- Nhân- Địa của người Phương Đông, con người đứng giữa trời và đất, chịu sự tác động của âm và dương, của thiên thời, địa lợi, nhân hoà, của sự sáng tạo phát triển trong khung cảnh đất trời phương Nam, tựa lưng vào dãy Trường Sơn, nhìn ra biển Đông, tự tin hội nhập và phát triển. Đảm bảo xanh, sạch, đẹp là yêu cầu bức thiết cho sự phát triển bền vững ở thành phố Hồ chí Minh.

Khái niệm xanh, sạch, đẹp nay lâu đã được bàn nhiều và triển khai trong các lĩnh vực xây dựng, phát triển và giữ gìn nét đẹp ở thành phố Hồ chí Minh. Cần có một quan niệm rộng hơn, cụ thể hơn và hài hoà hơn trong cách nhìn xanh, sạch, đẹp.

Đó là một thành phố phát triển xanh: Có cây xanh, có ngoại thành xanh, có rừng phòng hộ, có vườn hoa cây cảnh, có vườn sinh thái, có không khí trong lành và một môi trường sống đảm bảo.

Trong điều kiện phát triển của khoa học và công nghệ hiện nay, việc qui hoạch và xây dựng để phát triển thành phố sạch, đảm bảo cho sự phát triển lâu bền là một việc làm luôn luôn được tính đến, để đảm bảo môi trường sống lành mạnh, có không gian vui chơi cho thanh thiếu nhi, khu giải trí cho công nhân, cho các hoạt động dịch vụ phục vụ nhân dân thành phố.

Trong những năm qua, thành phố đã có chủ trương làm đẹp và sử dụng hiệu quả hơn công trình sông Nhiêu lộc Thị nghề, tái định cư và ổn định cuộc sống cho dân lao động sống bên sông rạch, di chuyển các nhà máy, các công trình ô nhiễm ra xa thành phố, qui hoạch và xây dựng các bãi đổ rác. Các công việc tuy có triển khai nhưng vẫn chưa đồng bộ, chưa thường xuyên, chưa tạo ra được ý thức thật sự tự giác trong cách sống, cách suy nghĩ, cách hành động của các cá nhân, đơn vị để triển khai thực hiện. Chính vì vậy để phát triển bền vững phải có qui hoạch, có tầm nhìn, có chính sách cụ thể, có quyết tâm thực hiện để làm sạch thành phố trong điều kiện CNH, HĐH hiện nay.

Về xây dựng thành phố đẹp, văn minh hiện đại, có nhiều khía cạnh để bàn tới, nhưng có 2 điều quan trọng là: phải có kiến trúc hài hoà, gắn truyền thống với hiện đại trong quá trình phát triển và giữ gìn những nét đẹp văn hoá vốn có của người dân thành phố Hồ chí Minh trong cuộc sống nghĩa tình, giúp đỡ người nghèo, giúp nhau làm ăn và phát triển, thực hiện đền ơn đáp nghĩa, sống bao dung nhân ái..

Về kiến trúc của thành phố Hồ chí Minh, nhiều nhà nghiên cứu cho rằng kiến trúc thành phố Hồ chí Minh đã qua nhiều thời kỳ phát triển, gắn với điều kiện lịch sử và tình hình phát triển kinh tế xã hội của mỗi thời kỳ, gắn với trình độ quản lý, mỹ thuật kiến trúc, vệ sinh môi trường. Trong quá trình phát triển hiện nay, cần tiếp tục có qui hoạch phát triển tổng thể và qui hoạch chi tiết trong khu vực để xây dựng. Di dời những xí nghiệp ô nhiễm, qui hoạch những khu chế xuất, khu công nghiệp, khu nhà ở, khu đô thị, các trung tâm phát triển. Có sự sắp xếp bố trí liên thông với các công trình xây dựng của các tỉnh trong vùng để có được một không gian thực sự hài hoà, không trùng lặp, thông thoáng và có điều kiện để phát triển.

3-Phát triển kinh tế, xây dựng các ngành mũi nhọn, xây dựng cơ sở hạ tầng, hợp tác với các thành phố vệ tinh trong vùng động lực, đảm bảo cho quá trình phát triển.

Phấn đấu để thành phố Hồ chí Minh trở thành trung tâm kinh tế thương mại, trung tâm công nghiệp dịch vụ du lịch, trung tâm khoa học công nghệ lớn của cả nước. Tạo đà và tác động đến sự phát triển vùng kinh tế trọng điểm Đông –Nam bộ. Để làm được điều này, với một thành phố nhiều tiềm năng, phát huy được mọi tiềm năng trong phát triển kinh tế, cần xây dựng các ngành kinh tế mũi nhọn, đó là các ngành: cơ khí, công nghiệp phần mềm, bưu chính viễn thông, tài chính ngân hàng, phải có bước phát triển đặc biệt nhanh. Cơ khí là nền tảng cho phát triển công nghiệp của thành phố. Công nghiệp phần mềm là ngành có giá trị gia tăng và hiệu quả kinh tế rất cao (năng suất lao động tính bằng thu nhập có thể gấp 10-30 lần các ngành công nghiệp truyền thống, gấp 50 tới hàng trăm lần nông nghiệp ở thành phố) lại đòi hỏi đầu tư ít vốn, chủ yếu dựa vào khả năng trí tuệ của người Việt nam, đang có nhu cầu rất lớn ở thị trường thế giới và trong nước. Bưu chính viễn thông là nền tảng kỹ thuật của kinh tế tri thức, là xa lộ để hội nhập kinh tế quốc tế, có sự phát triển nhanh trong thời gian qua. Dịch vụ tài chính –ngân hàng là thế mạnh đặc thù của thành phố, là tiền đề quan trọng để huy động vốn cho HĐH và CNH thành phố và khu vực.

Việc xây dựng các ngành kinh tế chủ lực và mũi nhọn, cần phải có phương pháp tổ chức phù hợp đó là có chương trình mục tiêu cho từng giai đoạn phát triển; có chủ trương và phương thức huy động vốn; xác định rõ thị trường tiêu thụ sản phẩm; phải phát huy sức mạnh tổng hợp về kinh tế, chính trị, văn hoá để tạo động lực phát triển.

Xây dựng cơ sở hạ tầng đồng bộ: Điện, đường, bến cảng, sân bay, khu công nghiệp, khu du lịch, khu vui chơi giải trí, nhà ở, các công trình thiết chế văn hoá, trường học, bệnh viện, các phương tiện thông tin. Đây là điều kiện, là cơ sở để phát triển kinh tế, khai thác tiềm lực ở các địa phương, đảm bảo giao lưu và tiêu thụ sản phẩm, hàng hoá. Tạo điều kiện để nâng cao đời sống cho nhân dân ở khắp các vùng trong thành phố.

Việc xây dựng các thành phố vệ tinh, mở mang các ngành kinh tế, các khu kinh tế và thay đổi chuyển dịch cơ cấu kinh tế, sản xuất hàng hoá phải có sự điều tra, hợp tác và liên kết với các tỉnh trong vùng kinh tế động lực.

Các thành phố vệ tinh xung quanh thành phố Hồ chí Minh là Biên hoà, Bình Dương, Bà Rịa - Vũng Tàu, Tân An đã có điều kiện phát triển mạnh. Có lợi thế về giao thông, sân bay, bến cảng và về phong tục tập quán, nên có điều kiện để hợp tác, phân công, tạo điều kiện để phát triển sản xuất, nâng cao nhất lượng hàng hoá, sản phẩm, phát huy được lợi thế của các địa phương trong tận dụng tiềm năng, mở mang ngành nghề, phát huy nội lực và sức mạnh truyền thống.

Điều quan trọng là các cấp chính quyền cần thường xuyên trao đổi, phân công và chủ động hợp tác vì sự phát triển của thành phố, của vùng vì một tầm nhìn xa hơn trong phát triển.

4-Tăng trưởng kinh tế gắn với công bằng và tiến bộ xã hội, giữ vững bản sắc văn hoá dân tộc.

Đây là quan điểm lớn của Đảng ta trong quá trình đổi mới. Đổi mới vì mục tiêu CNXH. Tăng trưởng kinh tế phải gắn với công bằng và tiến bộ xã hội ngay từ đầu, trong từng bước và trong suốt quá trình phát triển. Trong 20 năm đổi mới vừa qua, thành phố Hồ chí Minh là địa phương đi đầu trong phát triển kinh tế, giải quyết việc làm, thực hiện xoá đói giảm nghèo, đền ơn đáp nghĩa. Chương trình xoá đói giảm nghèo của thành phố đã mang lại thành tựu bước đầu rất đáng trân trọng và tự hào. Xét về tính hiệu quả, chương trình xoá đói giảm nghèo của thành phố không chỉ đơn thuần mang tính an sinh xã hội mà còn có nghĩa quan trọng về chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội. Góp phần quan trọng làm cho thành phố phát triển đúng hướng, đóng góp nhiều cho khu vực và cả nước trong công cuộc đổi mới đất nước.

Về chính trị: Đây là một chủ trương đúng đắn, sáng tạo, hợp lòng dân, đồng thời là một chủ trương có tính đột phá trong công cuộc đổi mới của quá trình xây dựng và phát triển thành phố. Đây cũng là cách làm thiết thực nhất để thể hiện lập trường giai cấp công nhân, tính chiến đấu và quan điểm quần chúng của Đảng thể hiện rõ định hướng xã hội chủ nghĩa trong bối cảnh xây dựng nền kinh tế theo cơ chế thị trường hiện nay. Thành công của chương trình xoá đói giảm nghèo đã góp phần nâng cao niềm tin của nhân dân vào Đảng, vào chính quyền và chế độ mà chúng ta đang xây dựng.

Về kinh tế: Chương trình xoá đói giảm nghèo đã mở ra cơ hội cho hơn 100.000 hộ nghèo có vốn sản xuất, giải quyết cho nhiều lao động nghèo có việc làm chân chính, tạo thêm nhiều sản phẩm cho xã hội, đóng góp một phần giá trị vào mức tăng trưởng chung của thành phố. Chương trình xoá đói giảm nghèo góp phần khắc phục mặt trái của cơ chế thị trường, tạo ra những khả năng hạn chế xu thế phân hoá giàu nghèo quá mức.

Về xã hội: Thông qua chương trình xoá đói giảm nghèo đã phát huy được truyền thống tốt đẹp của dân tộc, khơi dậy được các nguồn lực trong xã hội, tạo thành phong trào hành động cách mạng sôi nổi rộng lớn trong nhân dân.

Chương trình xoá đói giảm nghèo đã góp phần đổi mới nội dung và phương thức hoạt động của mặt trận tổ quốc và các đoàn thể, tạo điều kiện giữ vững ổn định tình hình an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội, xoá đi những tệ nạn do đói nghèo gây ra.

Trong thời gian tới, với việc xây dựng thành phố văn minh hiện đại, cuộc chiến xoá đói giảm nghèo vẫn tiếp tục đặt ra, phải tăng trưởng kinh tế để xoá đói giảm nghèo, có chính sách và giải pháp có hiệu quả trong chuyển dịch cơ cấu kinh tế, giải quyết vốn, đào tạo nghề, phát huy

vai trò của các bộ phận trong hệ thống chính trị và vai trò lãnh đạo của đảng trong xoá đói giảm nghèo, giảm tỷ lệ hộ nghèo xuống mức thấp, dưới 3%, tạo điều kiện và cơ hội để mọi người đều được phát triển. TP.Hồ Chí Minh là nơi khởi xướng, là nơi đi đầu trong xoá đói giảm nghèo, nhưng cũng nơi đây mức độ phân hoá rất cao giữa thành thị và nông thôn. Chính vì vậy cần nghiên cứu và có những luận cứ vững chắc để thực hiện xoá đói giảm nghèo một cách bền vững tiến tới thực hiện theo chuẩn nghèo quốc tế. Nên chăng cần tập trung nghiên cứu tổng kết những bài học kinh nghiệm quý trong quá trình thực hiện đường lối phát triển kinh tế xã hội nói chung, nghiên cứu triết lý phát triển kinh tế xã hội vùng kinh tế động lực Đông Nam Bộ, thực hiện vấn đề quy hoạch vùng, liên kết phối hợp để sử dụng hết năng lực của mọi lĩnh vực ngành nghề cho xoá đói giảm nghèo. Những nghiên cứu và những việc làm trên đây phải được đặt trong kế hoạch tổng thể, cụ thể để cuộc chiến xoá đói giảm nghèo thành công và vững chắc.

5- Xây dựng và sử dụng nguồn nhân lực hợp lý vì sự phát triển của thành phố và khu vực.

Thành phố Hồ chí Minh với triển vọng phát triển rất lớn. Các nguồn lực phát triển đều tập trung về đây. Quá trình đô thị hoá đã tạo ra dòng người từ nông thôn đổ về thành thị, dân số tăng nhanh về mặt cơ học và trình độ cũng không đồng đều: có giáo sư, chuyên gia, các trí thức trẻ năng động sáng tạo, có đội ngũ công nhân lành nghề sản xuất ra nhiều của cải. Nhưng ở nông thôn mặt bằng dân trí và đời sống văn hoá cũng còn nhiều hạn chế.

Giải quyết mâu thuẫn này để đưa nông thôn thành phố Hồ chí Minh tiến kịp thành thị, nâng cao đời sống vật chất văn hoá tinh thần cho nông dân, giải quyết chế độ chính sách cho dân nhập cư như thế nào để tạo động lực, nâng cao đời sống cho công nhân trong các khu công nghiệp là những vấn đề lớn gắn với chính sách đãi ngộ, với cách giải quyết lợi ích tạo động lực cho phát triển.

Qua thực tế những ngày Tết cổ truyền vừa qua, chúng tôi thấy một hiện tượng rất rõ là thành phố ít người hơn, đường phố và quán xá ít người hơn, khi dân nhập cư về quê ăn tết. Có thể nói thành phố Hồ chí Minh là nơi đất lành chim đậu. Người dân tứ phương về đây làm ăn sinh sống. Chính vì vậy các chính sách về hộ khẩu, nhà ở, đi lại, học hành...cần phải được nghiên cứu để tạo động lực phát triển tốt nhất.

Về đời sống và trình độ học vấn của người dân nông thôn và thành thị cũng được nhiều nhà nghiên cứu quan tâm. Qua nghiên cứu điều tra của một số đề tài gần đây cho thấy người sống ở nông thôn của TP Hồ Chí Minh có thu nhập đầu người tuy chưa bằng 2/3 thu nhập của người thành thị nơi đây (100/179,7) nhưng đã cao hơn thu nhập người Việt nam nói chung (65) và gấp đôi thu nhập người Việt nam sống ở nông thôn nói riêng (50). Trên lĩnh vực giáo dục tỷ lệ người từ 15 tuổi trở lên biết đọc, biết viết ở nông thôn TP Hồ Chí Minh năm 1999 là 92,46% và năm 2002 là 95,29%. Trong khi tỷ lệ biết đọc, biết viết của thành thị năm 99 là 94,36% và năm 2002 là 96,77%. Những năm gần đây, tỷ lệ này tăng lên không đáng kể. Dù có tỷ lệ người biết đọc, biết viết thấp hơn nhưng nông thôn có tốc độ tiến bộ nhanh hơn thành thị. Như vậy bất bình đẳng trong cơ hội hưởng thụ quyền lợi tối thiểu về giáo dục là biết đọc biết viết đang được thu hẹp lại. Tỷ lệ sinh viên là người có hộ khẩu thường trú tại TP Hồ Chí Minh trong dân số từ 18 đến 24 tuổi cũng có sự chênh lệch khá rõ giữa thành thị và nông thôn: ở thành thị tỷ lệ này là 7,79%, cao hơn 2 lần so với nông thôn 3,02%. Sự chênh lệch giữa quận có tỷ lệ cao nhất là quận 1 : 14,7% với huyện có tỷ lệ thấp nhất là Nhà Bè : 2,08% (chênh nhau hơn 7 lần) như vậy xét trên lĩnh vực giáo dục thì sự chênh lệch giữa thành thị với nông thôn càng lên cấp cao là càng lớn. Tình trạng bất bình đẳng này đòi hỏi sự quan tâm đặc biệt của các nhà quản lý xã hội, sự nỗ lực liên tục toàn diện của nhiều ngành và sự phấn đấu của từng gia đình trong nhiều năm. Nếu lên số liệu này để thấy rằng cần có chiến lược xây dựng và đào tạo nguồn nhân lực cho nông thôn để phát triển.

Trên đây là một số quan điểm bước đầu có tính chất gợi mở bàn về việc xây dựng và phát triển thành phố Hồ chí Minh văn minh hiện đại để các nhà khoa học và các nhà chiến lược tiếp tục nghiên cứu và trao đổi thực hiện.

[1] Ts triết học HVCTKVII, Học viện chính trị quốc gia Hồ chí Minh